

21 Σεπτεμβρίου 2017

Αιρετικοί της αρχαίας Εκκλησίας με χιλιαστικές αντιλήψεις

Ορθοδοξία / Αιρέσεις

Γεωργία Μουλοπούλου, πτυχιούχος στον Ελληνικό Πολιτισμό - μάστερ Θεολογίας

(Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=170174>)

Όσον αφορά στην ομάδα των αιρετικών που ήταν θιασώτες της χιλιαστικής βασιλείας του Χριστού σε αυτήν κατατάσσεται και ο Μοντανός. Γεννήθηκε στην Πολίχνη της Φρυγίας και έκανε την εμφάνισή του μεταξύ των ετών 156 και 172, ενώ η δράση του, σύμφωνα με τον Ευσέβιο, χρονολογείται το 172. Ο Μοντανός εκπροσωπούσε τις ενθουσιαστικές τάσεις του Β' αιώνα και τη συνέχεια του προφητικού χαρίσματος των αποστολικών χρόνων[1]. Κεντρικό στοιχείο της διδασκαλίας του ήταν η Νέα Προφητεία, η οποία υποστήριζε πως το Άγιο Πνεύμα φανερώνεται μόνο στους προφήτες και στους οπαδούς του. Σύμφωνα με αυτήν, η Εκκλησία μπορούσε να επιστρέψει στην αποστολική εποχή. Είχε μάλιστα διακηρύξει πως είναι η ενσάρκωση του «Πνεύματος τής Άληθείας» που θα φανερώνει τα μελλούμενα[2]. Ένα επιπλέον στοιχείο για τη χιλιαστική διδασκαλία του Μοντανισμού είναι και η εσχατολογική προσδοκία της καθόδου της Νέας Ιερουσαλήμ στην Πεπούζα και στο Τύμιο, όπως και η παρουσία του Κυρίου[3].

Μεταξύ των αιρετικών που υποστήριζαν τη χιλιαστική κακοδοξία ήταν και ο Κήρινθος, του οποίου πιθανός τόπος καταγωγής ήταν η Αίγυπτος, όπου και σπούδασε. Υιοθέτησε τις χιλιαστικές δοξασίες, οι οποίες είχαν ηδονικό και υλικό χαρακτήρα[4]. Άλλωστε, αυτός είναι ο λόγος που τις συμβίβαζε με τη γνωστική

διδασκαλία, αφού οι γνωστικοί ήταν ελαστικοί σε ηθικά ζητήματα. Από την άποψη της ακολασίας και των ηδονών, συνέπλεε με τη διδασκαλία των Νικολαϊτών[5]. Ενώ εκφράζει με τις χιλιαστικές του ιδέες μια υλιστική φιλοσοφία, συγχρόνως αποδέχεται και τον Νόμο της Παλαιάς Διαθήκης, και την ιουδαϊκή περιτομή. Οι οπαδοί του δέχονταν ένα μέρος από το Ευαγγέλιο του Ματθαίου, ενώ απέρριπταν τη διδασκαλία του Απόστολου Παύλου[6].

Αντίθετα προς τους εκκλησιαστικούς συγγραφείς, ο Κήρινθος εισάγει μια επεξεργασμένη μορφή χιλιετούς βασιλείας επιθυμιών και ηδονών. Σύμφωνα με τον Γάιο (αρχές 3ου αιώνα), ο Κήρινθος ήταν αντιβιβλικός, αφού κήρυττε μια βασιλεία ηδονών και γάμων και στήριζε τη διδασκαλία του σε αποστολικές άγνωστες αποκαλύψεις[7].

Τις απόψεις περί υλικού Χιλιασμού ενστερνίσθηκε και ο επίσκοπος Αρσινόης της Αιγύπτου, Νέπως (3ος αι.). Υπήρξε λόγιος ιεράρχης και γνώστης της Αγίας Γραφής. Έκανε λόγο για «χιλιάδα ετών τρυφής σωματικής», που στήριζε στην αλληγορική ερμηνεία της Αποκάλυψης του Ιωάννη[8]. Κατηγορήθηκε για τις χιλιαστικές του απόψεις, οι οποίες τυπώθηκαν στην πραγματεία του «Έλεγχος αλληγοριστών», όπου απέρριπτε την αλληγορική ερμηνεία των χωρίων της Αγίας Γραφής, του Ωριγένη και των Αλεξανδρινών θεολόγων. Ο ίδιος ζητούσε την κατά γράμμα εκδοχή του χωρίου 20, 4 της Αποκάλυψης. Το σύγγραμμα του Νέπως επηρέασε την εποχή του, διότι ήταν περίοδος διωγμών και οι χιλιαστικές ιδέες έβρισκαν γόνιμο έδαφος αποδοχής τους. Ένθερμος υποστηρικτής της χιλιαστικής δοξασίας υπήρξε και ο Κορακίων. Μάλιστα, βοήθησε στη διάδοση αυτών των ιδεών. Ο ίδιος είχε επηρεαστεί από τις χιλιαστικές τάσεις της εποχής του και ιδιαίτερα του Μοντανισμού[9].

Στη συνέχεια, ο Κομμοδιανός ανήκε και αυτός σε εκείνους που προσεταιρίστηκαν χιλιαστικές αντιλήψεις. Αρχικά ήταν ειδωλολάτρης, αλλά απογοητεύθηκε από την εθνική θρησκεία και στράφηκε στον χριστιανισμό, ύστερα από μελέτη χριστιανικών βιβλίων. Η ζωή του και η δράση του τοποθετούνται στη Βόρειο Αφρική το δεύτερο ήμισυ του 3ου αιώνα. Υιοθέτησε απόψεις που παρέκκλιναν από την εκκλησιαστική διδασκαλία[10]. Στην εσχατολογία του αναμειγνύονταν ιουδαϊοχριστιανικές αντιλήψεις, διάφορες επεξηγήσεις και βιβλικά στοιχεία με φαντασίες. Αποδεχόταν τις χιλιαστικές απόψεις της εποχής του, εμπλουτίζοντάς τις με έντονα ηθικά και προτρεπτικά στοιχεία. Σύμφωνα με τη δική του εκδοχή, οι δίκαιοι θα ζήσουν ειρηνικά στην ουράνια Ιερουσαλήμ, η οποία θα κατερχόταν στη Γη. Αυτό θα πραγματοποιούνταν στην πρώτη Ανάσταση. Στην περίοδο αυτήν, η οποία θα ήταν χιλιετής, οι άνθρωποι θα δημιουργούσαν ξανά οικογένεια με παιδιά. Θα απολάμβαναν τα υλικά αγαθά, θα ήταν υγιείς και θα χάρονταν που θα ζούσαν

στο φως. Οι ευγενείς και οι πλούσιοι θα υπηρετούσαν τους φτωχούς και όσοι είχαν καταδικαστεί θα καίγονταν στη φωτιά. Μετά το τέλος αυτής της περιόδου, θα ακολουθούσαν η φοβερή κρίση και η δεύτερη Ανάσταση. Οι δίκαιοι θα συμπορεύονταν με τον Κύριο και οι άδικοι θα ζούσαν στην αιώνια Κόλαση[11].

Η άποψή του για τα έσχατα περιελάμβανε την εμφάνιση του Αντίχριστου, ο οποίος θα κήρυττε τον πόλεμο στην Εκκλησία και θα πήγαινε στην Ιερουσαλήμ για να προσηλυτίσει τους Ιουδαίους. Η εμφάνισή του θα προηγούνταν της κρίσης. Ο Ηλίας θα προφήτευε εναντίον του και θα ξεχώριζε τους εκλεκτούς, οι οποίοι θα ζούσαν με ευδαιμονία, ενώ οι υπόλοιποι θα τιμωρούνταν[12].

Ένας ακόμη συγγραφέας του 3ου αιώνα με χιλιαστικές απόψεις ήταν ο Βικτωρίνος[13]. Ως ερμηνευτής της Αγίας Γραφής στηρίχθηκε στο έργο του Οριγένη. Στα κεφάλαια 20 και 21 της Αποκάλυψης, ελάμβανε κατά γράμμα αυτά που αναφέρονταν στην πρώτη Ανάσταση,[14] μετά την οποία θα συμβασίλευαν για χίλια χρόνια οι δίκαιοι με τον Χριστό[15]. Στην δεύτερη Ανάσταση θα ανασταίνονταν όλοι για να κριθούν και αυτό θα σήμαινε το τέλος της χιλιετούς ευδαιμονίας των δικαίων. Μετά την κρίση οι αμαρτωλοί θα ζούσαν στην αιώνια Κόλαση. Ο Βικτωρίνος στήριζε τις χιλιαστικές του πεποιθήσεις σε βιβλικά χωρία, τα οποία ερμήνευε αλληγορικά και τα χρησιμοποιούσε γι' αυτόν τον σκοπό. Το Σάββατο, ως ημέρα καταπαύσεως[16], συμβόλιζε την έβδομη ημέρα της μετά του Χριστού χιλιετούς βασιλείας των δικαίων. Οι «επτά οφθαλμοί Κυρίου»[17] συμβόλιζαν την έβδομη ημέρα, το αληθινό Σάββατο, κατά το οποίο ο Χριστός με τους εκλεκτούς του θα βασίλευε για χίλια χρόνια[18].

Η χιλιετής βασιλεία του Χριστού κατανοούνταν από τον Βικτωρίνο περισσότερο ως πνευματική κατάσταση παρά ως περίοδος υλικών απολαύσεων. Οι δίκαιοι θα ζούσαν ζωή αφθαρσίας, ελεύθεροι από πρακτικές ανάγκες. Στο τέλος της χιλιετούς βασιλείας ο Αντίχριστος και οι οπαδοί του θα νικηθούν από τον Χριστό. Ο υλικός κόσμος θα καταστραφεί από φωτιά, τα δημιουργήματα που θα παραμείνουν θα επιστρέψουν στον Θεό και στη συνέχεια θα αρχίσει η ογδοάδα, η ανέσπερη ημέρα της βασιλείας[19].

(Συνεχίζεται)

[1] T. D. Barnes, «The Chronology of Montanism», *Journal of Theological Studies*, Vol. 21 (1970): 403-408.

[2] W. Tabbernee, «Revelation 21 and the Montanist New Jerusalem», *Australian Biblical Review* 37 (1989): 52-60. Βλ. Φειδάς, Όπ.π., σ. 142-143.

[3] Φειδάς, Όπ.π., σ. 142-146,223,238. Επίσης, Σκουτέρης, Όπ.π., σ. 339-340. Πρβλ.

Ιωαννίδης, Όπ.π., σ. 33. Κον, Όπ.π., σ. 21-22.

[4] Αγουρίδης, (1994), Όπ.π., σ. 27.

[5] Στη διδασκαλία των Νικολαϊτών κεντρική θέση είχε η επιστροφή στον ηθικά έκλυτο βίο των εθνικών. Είχαν ελαστικές αντιλήψεις για την ειδωλολατρία και ήταν αντινομιστές. Για την αίρεση αυτή γίνεται λόγος στην Αποκάλυψη, όπου περιγράφεται ότι ο άγγελος «τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησίας» μισεί «τά ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν» (2:6). Επίσης ονομάζονται και «κρατούντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδαξε τὸν Βαλάκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι» (2:14). Στην Παλαιά Διαθήκη αναφέρεται το όνομα του μάντη Βαλαάμ, του οποίου τη συμβουλή οι Μωαβίτες παρέσυραν τους Ισραηλίτες στην ακολασία (Αριθμ. 31:16). Οι Βαλααμίτες και οι Νικολαίτες ακολούθησαν τον ίδιο έκλυτο βίο. Βλ. Σκουτέρης, Όπ.π., σ. 283. Σ. Δεσπότης, υπό έκδοση έργο, Χιλιασμός στην Αποκάλυψη του Ιωάννη και στα πρώτα Βυζαντινά Υπομνήματα 5-6ος αι, σ. 2.

[6] Σκουτέρης, Όπ.π., σ. 285-286.

[7] Παπαδόπουλος, Όπ.π., σ. 198.

[8] Σκουτέρης, Όπ.π., σ. 344.

[9] Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς Μπριτάνικα, σ. 78. ΒΕΠΕΣ, στο Ωριγένης (Μέρος Θ΄) - Ιούλιος Αφρικανός - Διονύσιος Αλεξανδρείας - Γρηγόριος Νεοκαισαρείας, τ. 17, (Αθήναι: εκδ. Αποστολική Διακονία, 1958), σ. 197.

[10] Σκουτέρης, Όπ.π., σ. 672-673.

[11] Σκουτέρης, Όπ.π., σ. 673-674.

[12] Όπ.π., σ. 673.

[13] Ο Μάριος Βικτωρίνος, ελληνικής καταγωγής, από τη Μικρά Ασία, ήταν επίσκοπος Πεταβίου της Άνω Παννονίας (επαρχία της Σλοβενίας). Βαπτίστηκε Χριστιανός σε ηλικία 70 ετών. Μαρτύρησε το 304, κατά τον διωγμό του Διοκλητιανού. Υπήρξε ο πρώτος ερμηνευτής της Αγίας Γραφής που έγραψε στα Λατινικά. Συνέταξε υπομνήματα στη Γένεση, στην Έξοδο, στην Αποκάλυψη του Ιωάννη, κ.α. Τα θεολογικά του συγγράματα είχαν ως στόχο τους την αντιμετώπιση του Αρειανισμού. Από το ερμηνευτικό του έργο έχουν σωθεί μόνο το υπόμνημα στην Αποκάλυψη και ορισμένα αποσπάσματα από το έργο του «De fabrica mundi». Χρησιμοποίησε την αλληγορική μέθοδο για την ερμηνεία των ιερών κειμένων. Στις χιλιαστικές του αντιλήψεις οφείλεται η απώλεια του έργου του γιατί αυτό

χαρακτηρίσθηκε απόκρυφο και συμπεριελήφθηκε στον λατινικό κατάλογο Decretum Gelasianum. Ο κώδικας φέρει το όνομα του Πάπα Γελασίου (492-496) και σε αυτόν περιλαμβάνεται κατάλογος των βιβλίων της Αγίας Γραφής. Βλ. Σκουτέρης, Όπ.π., σ. 674. Πρβλ. Ιωαννίδης, Όπ.π., σ. 90-93.

[14] Αποκ. 20: 5-6

[15] Αποκ. 20: 3-4, 5-7.

[16] Ματθ. 12:3.

[17] Ζαχ. 4:10

[18] Σκουτέρης, Όπ.π., σ. 674-675.

[19] Όπ.π., σ. 675-676.

<http://bit.ly/2xwDs2a>